

ՁԵՌՆԱՐԿ
ՄԱՏՁԵԼԻ
ՀԱՆՐԱԿՐԹԱԿԱՆ
ԴՊՐՈՑ

ԵՐԵՎԱՆ 2018

Մատչելի հանրակրթական դպրոց

Ձեռնարկ

Երևան, 2018 թ.

USAID
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԺՈՂՈՎՐԴԻՑ

ԹՐԱՆՍՓԱՐԵՆՍԻ
ԻՆԹԵՐՆԵՇՆԼ
ԽԱԿԱԿՈՈՒԱԳԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՊԱՀԱՆՁԱՑԵՐ
ՀԱՍՏԱՐԱՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

«Հաշմանդամություն և ներառական զարգացում» հասարակական կազմակերպություն
Հասցե՝ ՀՀ, Երևան 0009, Կորյունի 19ա, 5-րդ հարկ
Հեռախոս՝ +374 77 40 03 50
Էլ. փոստ՝ didarmenia@gmail.com
Կայք՝ www.didarmenia.am

Սույն ձեռնարկը հնարավոր է դարձել Ամերիկայի ժողովրդի աջակցությամբ՝ ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության ֆինանսավորմամբ և «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ Խակակոռուպցիոն Կենտրոն» ՀԿ-ի կողմից իրականացվող «Պահանջատեր հասարակություն՝ հանուն պատասխանատու կառավարման» ծրագրի շրջանակներում: Ձեռնարկի բովանդակության համար պատասխանատու է «Հաշմանդամություն և ներառական զարգացում» հասարակական կազմակերպությունը, և այն պարտադիր չէ, որ արտացոլի ԱՄՆ ՄԶԳ կամ ԱՄՆ կառավարության տեսակետները:

Բովանդակություն

Ձեռնարկի մասին	4
Մուտք և ելք	5
Թեքահարթակներ	8
Աստիճաններ և վերելակներ	13
Միջանցքներ, լուսավորում և հատակ	18
Ցուցանակներ	21
Դռներ և պատուհաններ	24
Հանդիսատեսային դահլիճ և հանդերձարան	27
Դասասենյակներ	30
Ծորակներ և զուգարաններ	33

Ձեռնարկի մասին

Ձեռնարկի նպատակը

Մատչելիությունը հաշմանդամություն ունեցող անձանց անկախ կյանքի և հասարակությունում լիարժեք և հավասար մասնակցություն ունենալու նախապայմանն է: Առանց ֆիզիկական միջավայրի, տրանսպորտի, տեղեկատվության, հաղորդակցության և ծառայությունների մատչելիության հաշմանդամություն ունեցող անձինք չեն կարող ունենալ հավասար հնարավորություններ: Համաձայն Հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների մասին կոնվենցիայի հոդված 9-ի և համանուն կոմիտեի՝ մատչելիության վերաբերյալ ընդհանուր մեկնաբանություն 2-ի (2014)՝ կրթական հաստատությունները և ծրագրերը պետք է մատչելի լինեն բոլորի համար առանց խտրականության: Մատչելի պետք է լինի ամբողջ կրթական համակարգը, ներառյալ շենքերը, տեղեկատվական և հաղորդակցական գործիքները (այդ թվում՝ շրջապատող կամ հաճախականային մոդուլյացիոն աջակցող համակարգերը), ծրագիրը, կրթական նյութերը, ուսուցման մեթոդները, գնահատումները, լեզուն և աջակցության ծառայությունները: Հաշմանդամություն ունեցող ուսանողների համար միջավայրը պետք է նախագծված լինի այնպես, որ խթանի ներառումը և երաշխավորի նրանց հավասարությունը կրթության ամբողջ ընթացքում: Օրինակ՝ դպրոցական տրանսպորտը, ջրի և սանիտարական հարմարությունները (ներառյալ հիգիենան և զուգարանները), դպրոցի ճաշարանները, և հանգստի տարածքները պետք է լինեն ներառական, մատչելի և անվտանգ:

Ձեռնարկի նպատակն է ներկայացնել մատչելիության հիմնախնդիրները, հավանական լուծումները և նորմերը՝ օգնելու կրթության կազմակերպիչներին ապահովել կրթության մատչելիությունը և ներառականությունը հաշմանդամություն ունեցող անձանց համար:

Ձեռնարկի համար հիմք է հանդիսացել ՄԱԿ-ի Մանկական հիմնադրամի Հնդկաստանի գրասենյակի «Դարձնելով դպրոցները մատչելի հաշմանդամություն ունեցող երեխաների համար» ուղեցույցը¹:

Ինչպե՞ս օգտագործել այս ձեռնարկը

Ձեռնարկը կարող են օգտագործել բոլորը՝ անկախ իրենց մասնագիտությունից: Ձեռնարկում մատչելիության հիմնական բաղադրիչները ներկայացված են պարզ տեքստերի և պատկերների միջոցով: Այն կօգնի կրթության կազմակերպիչներին ստուգել կրթական միջավայրի համապատասխանությունը մատչելիության նորմերին և իրականացնել անհրաժեշտ փոփոխություններ: Ձեռնարկը կարող է մատչելիության մշտադիտարկման գործիք հանդիսանալ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների, ծնողական նախաձեռնությունների համար: Հաշմանդամություն ունեցող անձինք և նրանց ներկայացնող կազմակերպությունները ձեռնարկը կարող են օգտագործել ջատագովության և իրազեկվածության բարձրացմանն ուղղված արշավներ իրականացնելու համար:

¹“Making School Accessible to Children with Disabilities”, United Nations Children’s Fund 2016

Մուտք և ելք

Դպրոցի մուտքը և ելքը կարող են լինել ոչ բարվոք վիճակում և ունենալ անհարթ մակերևույթ: Ցեխի և կենդանիների արտաթորանքի առկայությունը, ինչը հանդիպում է գյուղական բնակավայրերում, արգելքներ է առաջացնում հենաշարժական խնդիրներ ունեցող հաշմանդամություն ունեցող երեխաների համար: Տեսողության խնդիր ունեցող երեխաները նույնպես կարող են հանդիպել արգելքների և ապակողմնորոշվել անհարթ մակերևույթ ունեցող հատակի վրայով քայլելիս: Անսպասելի խոչընդոտների հանդիպելը կարող է խանգարել տեղեկատվության լիարժեք ընկալմանը, հատկապես այնպիսի դեպքերում, երբ, օրինակ՝ տեսողության խնդիր ունեցող անձը տարածության մեջ կողմնորոշվում է ոտնաձայների քանակը հաշվելով:

ՀԱՎԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Մուտք և ելք

Համոզվեք, որ.

- Դպրոցի մուտքը և ելքը ունեն լավ պահպանված, ամուր և անհարթություններից զուրկ հատակ:

- Տեսողության խնդիր ունեցող երեխաների համար առկա են նախազգուշական տակտիլային մակերևույթներ աստիճանների, թեքահարթակների և այլ սահմանային հատվածներում:

- Հետիոտնային ճանապարհի ուղղության փոփոխման դեպքում դրա երկայնքով տեղադրված են տակտիլ սալիկներ, որոնց ուղղությունը փոփոխվում է աստիճանաբար՝ ոչ կտրուկ:

- Հատակը հարմար է բոլորի անվտանգ, մատչելի և ինքնուրույն տեղաշարժման համար, այդ թվում՝ անվասայլակ օգտագործող երեխաների:

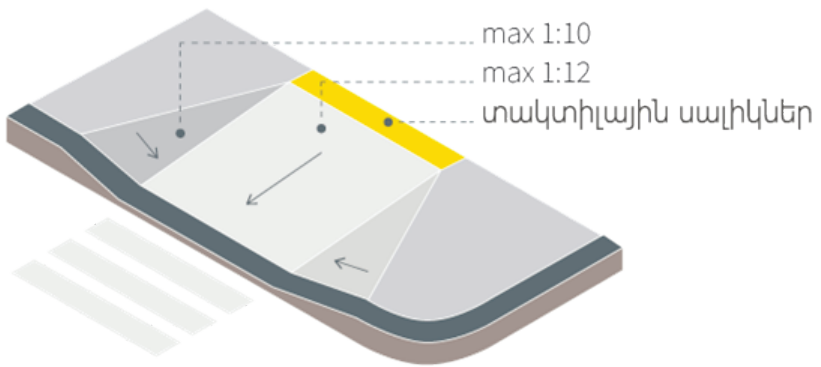
- Ցանկացած եղանակի դեպքում հատակի մակերևույթը պաշտպանված է սայթաքումից:

- Իրականացվում է անհրաժեշտ ջրահեռացում, տեղումների հետևանքով ջրի կուտակումներ չեն լինում:

- Հետիոտնային ճանապարհների մակարդակների տարբերության դեպքում իջվածքների թեքությունը համապատասխանում է նորմերին՝ անվասայլակով անվտանգ և հարմար տեղաշարժման համար:

- Այն դպրոցներում, որտեղ թույլատրվում են տրանսպորտային փոխադրամիջոցների մուտքը դպրոցի տարածք, առկա են երկու առանձին մուտքեր՝ նախատեսված տրանսպորտային փոխադրամիջոցների և հետիոտնային շարժման համար: Տրանսպորտային փոխադրամիջոցները պետք է թույլատրվեն դպրոցի տարածք սահմանափակ քանակությամբ: Անվասայլակով երեխաներին տեղափոխող փոխադրամիջոցների համար անհրաժեշտ է ապահովել մատչելի կայանատեղ:

- Հետիոտնային ճանապարհի այն հատվածի, որն անցնում է շինարարական և այլ տեսակի հորերի վրայով, լայնությունը առնվազն 1000 մմ է անվասայլակով անվտանգ տեղաշարժման համար:

2

Թեքահարթականեր

Թեև թեքահարթակաները հանդիպում են դպրոցների մուտքային հատվածներում, դրանք հիմնականում բացակայում են դասարաններին կամ այլ վայրեր, այդ թվում՝ գրադարան, գործնական սենյակներ, ուսուցչանոց, մոտենալու համար:

Գոյություն ունեցող թեքահարթականերից շատերը նույնիսկ անմատչելի են նորմերին չհամապատասխանող թեքության պատճառով, գտնվում են ոչ բարվոք վիճակում, բացակայում է ջրահեռացումը, ինչի հետևանքով դրանց դիմաց կուտակվում են անձրևաջրեր:

Թեքահարթակաների երեսպատման համար չպետք է օգտագործել այնպիսի նյութեր, որոնք շատ ողորկ են և, հետևաբար, սայթաքելու հավանականությունը մեծ է, կամ այնպիսի նյութեր, որոնք ունեն մեծ խորդուբորդություններ, ինչը կարող է արգելք հանդիսանալ հենաշարժական խնդիրներ ունեցող երեխաների համար: Բռնաձողի առկայությունը թեքահարթակի երկու կողմերում ամենաարդյունավետ տարբերակն է, սակայն հանդիպում են այնպիսի դեպքեր, երբ այն միայն մի կողմում է կամ՝ մեջտեղում, ինչը կրկնակի նվազեցնում է թեքահարթակի օգտագործելի հատվածի մակերեսը: Ավելին, ջարդված կամ ոչ ամուր բռնաձողը սպառնալիք է երեխաների և թեքահարթակից օգտվող ցանկացած այլ անձանց անվտանգությանը:

ՀԱՎԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Թեքահարթակներ

Համոզվեք, որ.

- Թեքահարթակները մատչելի են, իսկ դրանց դիմաց տրանսպորտային փոխադրամիջոցներ չեն կայանում:
- Թեքահարթակներն օգտագործվում են որպես մուտքի և ելքի հիմնական միջոց, քանի որ դրանք արդյունավետ են ինչպես հաշմանդամություն ունեցող անձանց, այնպես էլ տարեցների և հենաշարժական այլ խնդիրներ ունեցող անձանց համար:
- Թեքահարթակները պատված են չսահող մակերևույթով: Բժավոր խորդուբորդությունների դեպքում դրանց խորությունը չպետք է գերազանցի 5 մմ-ը:
- Նախագգուշական տակտիլ սալիկները տեղադրված են թեքահարթակի սկզբում և վերջում՝ թեքահարթակից 300 մմ հեռավորության վրա:
- Թեքահարթակներն աստիճանների մի կողմում են և ոչ մեջտեղում՝ ելնելով տարածքի արդյունավետ օգտագործումից:
- 0.7 մ-ից ավելի բարձրության դեպքում թեքահարթակը L-աձև կամ Ու-աձև է:
- Թեքահարթակի երկու կողմերում առկա են բռնածողեր:
- Թեքահարթակի վրա չկան սարքեր, իսկ դրանց առաջ ազատ է:
- Արտաքին թեքահարթակները գտնվում են ծածկի տակ և (կամ) ջեռուցվում են՝ եղանակային անբարենպաստ պայմաններին դիմակայելու համար:

Նորմեր և առանձնահատկություններ

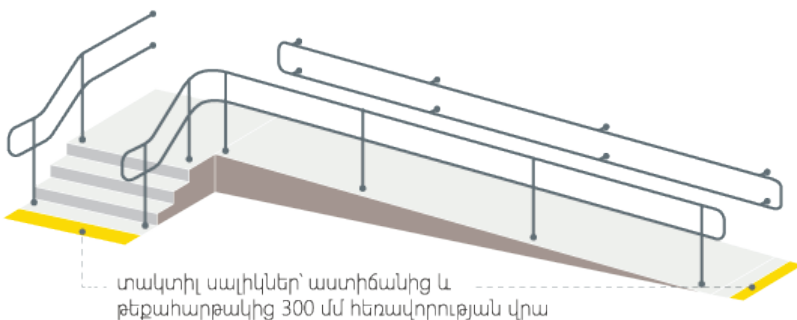
- Թեքություն.

o Դպրոցի ներսում՝ 1:15 թեքությամբ թեքահարթակը առավել հարմարն է անվասայլակով շարժվելու համար: Թույլատրելի է նաև մինչև 1:10 թեքությամբ թեքահարթակի օգտագործումը (ինչը նշանակում է, որ 1 մ բարձրանալու համար հարկավոր է 10 մ հորիզոնական երկարությամբ թեքահարթակ):

o Դպրոցից դուրս՝ խորհուրդ է տրվում կիրառել 1:15 – 1:20 միջակայքում ընկած թեքություն ունեցող թեքահարթակներ:

• Թեքահարթակի լայնությունը չպետք է 900 մմ-ից փոքր լինի: Ամենաարդյունավետ և հարմար տարբերակը 1800 մմ-ն է, ինչը հնարավորություն է տալիս թեքահարթակի միաժամանակ օգտագործում երկու անվասայլակով:

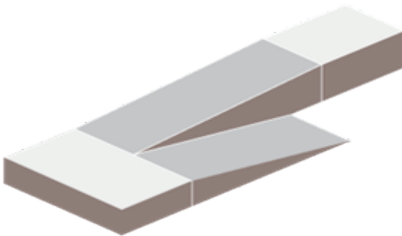
• Հարկավոր է ապահովել առնվազն 1500 x 1500 մմ ազատ տարածք հետևյալ հատվածներում՝ 1) թեքահարթակի սկզբում և վերջում, 2) թեքահարթակի պտույտի հատվածում, 3) ուղղաձիգ ուղղությամբ յուրաքանչյուր 750 մմ բաժրանալիս, 4) հորիզոնական ուղղությամբ յուրաքանչյուր 5 մետրը մեկ 1:12 թեքության դեպքում և յուրաքանչյուր 9 մետրը մեկ՝ 1:15 – 1:20 թեքության դեպքում:

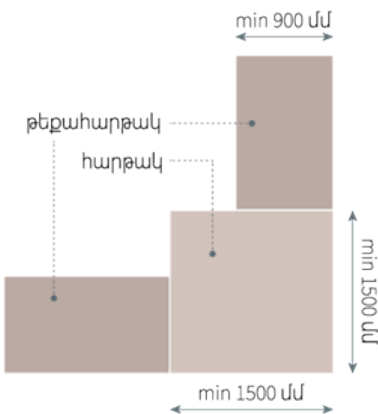
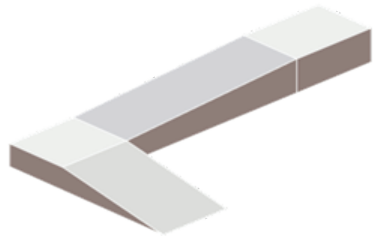
Թեքահարթակների նախագծման տարբերակներ

Դասարանների և այլ սենյակների տարբեր մակարդակների վրա լինելու հետևանքով առաջանում է թեքահարթակների կառուցման անհրաժեշտություն: Այն դեպքում, երբ բարձրության տարբերությունը 700 մմ-ից ավելի է, բայց բավարար տարածք չկա ուղիղ և 1:12 – 1:15 թեքությամբ թեքահարթակ կառուցելու համար, կարելի է նախագծել L-աձև, Ու-աձև կամ ծավիղ թեքահարթակներ: L-աձև թեքահարթակ խորհուրդ է տրվում կիրառել այն դեպքում, երբ գոյություն ունեցող մակերեսը բավարարում է 1:15 թեքության համար: Ու-աձև թեքահարթակի օգտագործումը ավելի բարդ է և խորհուրդ է տրվում կիրառել 1:15 թեքությամբ և սահմանափակ մակերես ունենալու դեպքում:

Ու-աձև թեքահարթակ

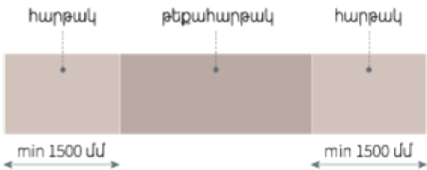

L-աձև թեքահարթակ

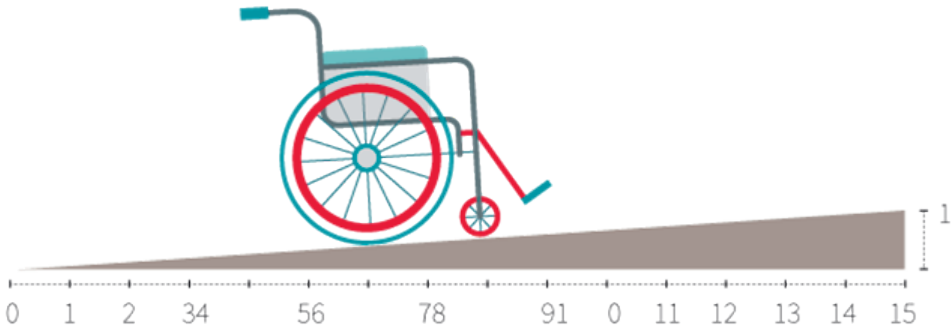

Հարթակի չափսերը L-աձև թեքահարթակի դեպքում

Հարթակի չափսերը ուղիղ թեքահարթակի դեպքում

1:15 թեքությունը թեքահարթակ

3

Աստիճաններ և վերելակներ

Աստիճաններ հանդիպում են բոլոր դպրոցներում: Դրանց մատչելիության ապահովումը կարևոր նշանակություն ունի դպրոցական բոլոր հարմարություններից օգտվելու համար: Դպրոցների բակում մուտքի աստիճանները սովորաբար չունեն բռնածողեր և դժվարացնում են հենաշարժական և տեսողության խնդիրներ ունեցող անձանց մուտքը դպրոց:

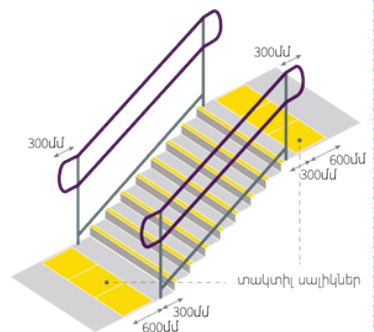
Երբեմն վերելակի ամկայությունը արդեն իսկ մատչելիություն է համարվում, սակայն դրանք ևս կարող են անմատչելի լինել, օրինակ, երբ կոճակները բրայլով չեն, բարձրախոս չկա, կամ դռները շատ արագ են փակվում և սենսորային չեն:

ՀԱՎԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Աստիճաններ

Համոզվեք, որ՝

- Աստիճաններն ունեն բավարար տեսանելիություն և անհրաժեշտ լուսավորություն:
- Յուրաքանչյուր աստիճանի հորիզոնական հատվածը առանձնացված է արտահայտիչ գույնով, ինչը հնարավորություն կտա թույլ տեսողություն ունեցող երեխաներին տարբերակելու աստիճանի բարձրությունը դրա խորությունից:
- Բացակայում են գալարած աստիճանները, որոնցով շարժումը վտանգավոր է բոլոր երեխաների համար:
- Բացակայում են շարժման ուղղությամբ սուր անկյունները, ինչը երբեմն արվում է գեղագիտական տեսք հաղորդելու նպատակով:
- Բռնաձողը առկա է աստիճանների երկու կողմում, այդ թվում՝ պատին կից հատվածում, քանի որ որոշ երեխաներ կարող են ունենալ միայն մեկ ձեռքի հետ կապված խնդիրներ: Բռնաձողի առկայությունը երկու կողմերում կարևոր է նաև տեղաշարժման դժվարություն ունեցող այլ անձանց համար, ովքեր օգտվում են աստիճաններից:
- Բռնաձողն ունի պատից տարբերվող արտահայտիչ գույնավորում:
- Բռնաձողի ծայրը աստիճանների սկզբում և վերջում կլորացված է կամ միացված է գետնին առանց սուր անկյունների:
- Բռնաձողի ծայրերը ունեն տակտիլ մակերևույթ, ինչը մատնանշում է տվյալ հարկը: Օրինակ՝ առաջին հարկում մեկ կետով, երկրորդ հարկում՝ երկու:
- Հետիոտնային ճանապարհի այն հատվածի, որն անցնում է շինարարական և այլ տեսակի հորերի վրայով, լայնությունը առնվազն 1000 մմ է անվասայլակով անվտանգ տեղաշարժման համար:

Մատչելի աստիճաններ

Նորմեր և առանձնահատկություններ

Աստիճաններ

- Աստիճանների լայնությունը պետք է լինի 1,2 մ և ավելի:
- Աստիճանավանդակի հարթակը պետք է ունենա առնվազն 1,2 մ լայնություն:
- Աստիճաններից յուրաքանչյուր քայլի բարձրությունը պետք է պահպանել նույնը՝ 100-180 մմ-ի սահմաններում:
- Աստիճանի քայլի խորությունը պետք է պահպանել նույնը՝ առնվազն 280 մմ:
- Աստիճանների յուրաքանչյուր քայլի եզրով պետք է ապահովվել առնվազն 50 մմ լայնությամբ առանձնացող գույն ունեցող շերտ՝ ձգված աստիճանի ամբողջ լայնությամբ:
- Տակտիլ նախազգուշական ծածկույթը աստիճանի ծայրից գտնվում է 300 մմ հեռավորության վրա դրա սկզբում, վերջում և միջանկյալ հարթակի վրա:
- Աստիճանների ամբողջ երկայնքով անհրաժեշտ է ապահովել հավասար լուսավորություն՝ լուսավորության 100-150 լյուքս սահմաններում:

ՀԱՎԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Վերելակներ

Համոզվեք, որ.

- Վերելակների դռների և կանչի կոճակների դիմաց առկա է ազատ և անարգել տարածություն:
- Վերելակներն արձակում են ձայնային ազդանշաններ, որոնք տեղեկատվություն են հաղորդում վերելակի ժամանման, հարկի և շարժման ուղղության մասին:
- Վերելակի կոճակների տեղեկատվությունը հասանելի է նաև բրայլյան տարբերակով:
- Վերելակներն ունեն դռների բացման, փակման, ահազանգի և արտակարգ կանգառի կոճակներ:
- Բոլոր կոճակներն օժտված են լուսային ազդանշաններով, որոնք մատնանշում են սեղմված կոճակը:
- Դռների բացվել-փակվելը կարգավորվում է սենսորային կոճակների միջոցով:

Մատչելի վերելակների տարբերակներ

Նորմեր և առանձնահատկություններ

Վերելակներ

- Վերելակի դռների առջև անհրաժեշտ է ապահովել առնվազն 1200 x 760 մմ ազատ տարածություն:
- Վերելակի կոճակները պետք է գտնվեն ամենաբարձրը 1200 մմ և ամենացածրը՝ 1000 մմ բարձրության վրա, եթե նախատեսված են երեխաների համար:
- Վերելակի և դրա դռների չափսերը համապատասխանում են գծագրերում ներկայացված նորմերին:
- Վերելակի դռների առջև անհրաժեշտ է ապահովել ամենաքիչը 1200մմ x 760 մմ ազատ տարածություն:
- Վերելակի կոճակները պետք է գտնվեն ամենաբարձրը 1,2 մ բարձրության վրա, և ամենաբարձրը 1 մ, եթե նախատեսված են երեխաների համար:

Նորմեր և առանձնահատկություններ

Բռնածողեր

- Բռնածողը պետք է գտնվի աստիճանից 865 – 965 մմ բարձրության վրա և 300 մմ-ով երկարացված լինի աստիճանների (կամ թեքահարթակի) սկզբում և վերջում: Տարրական դասարաններում սովորող երեխաների համար անհրաժեշտ է ապահովել երկրորդ՝ ավելի ցածր բռնածող՝ վերին բռնածողից առնվազն 230 մմ-ով ավելի ցածր:
- Բռնածողը պետք է լինի գլանաձև՝ 38-45 մմ տրամագծով:
- Բռնածողի և պատի միջև պետք է թողնել առնվազն 50 մմ ազատ տարածություն:

4

Միջանցքներ, լուսավորում և հատակ

Միջանցքում դրված չօգտագործվող կահույքը, բույսերը, պահարանները և այլ իրեր կարող են խոչընդոտել աշակերտների և ուսուցիչների, ինչպես նաև աշակցող սարքերից օգտվող հաշմանդամություն ունեցող անձանց ազատ տեղաշարժը: Գետնի տարբեր հատվածներում մակարդակների տարբերությունը, խողովակները և էլեկտրական լարերը սպառնում են բոլորի ազատ և անվտանգ տեղաշարժմանը:

Միջանցքում պատի մակերևույթից կախված կամ ամրացված վահանակները, սարքավորումները և դեկորատիվ տարրերը վտանգավոր են տեսողության խնդիր ունեցող երեխաների համար, քանի որ դրանք հնարավոր չէ նկատել սպիտակ փայտիկի միջոցով:

Փայլուն, վնասված, անհարթ և թաց հատակը վտանգ է ներկայացնում բոլոր երեխաների համար: Էմալապատ սալիկները հատկապես վտանգավոր են, քանի որ դրանց վրա հեշտ է սայթաքել, իսկ անդրադարձող լույսը կարող է խանգարել տեսողության խնդիր ունեցող երեխաների ազատ տեղաշարժը: Երկրաչափական պատկերներով սալիկները կարող են մոլորեցնել առտիզմ և մտավոր այլ խնդիրներ ունեցող երեխաներին:

Դասասենյակների ոչ բավարար լուսավորումը անհարմարություններ է առաջացնում բոլորի համար, իսկ տեսողության խնդիր ունեցող երեխաների համար հանդիսանում է արգելք:

ՀԱՎԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

(միջանցքներ, լուսավորում և հատակ)

Միջանցքներ

Համոզվեք, որ.

- Միջանցքը ունի 1200-1800 մմ լայնությամբ ազատ և լավ լուսավորված հատված, իսկ դրա երկու կողմերում առկա է հաստ առանձնացող գույնով շերտ (գերադասելի է՝ դեղին, կարմիր կամ նարնջագույն), որպեսզի թույլ տեսողությամբ երեխաները կարողանան կողմնորոշվել:

- Դռան շեմի 10 մմ-ից ավելի գետնի մակերևույթից դուրս եկած հատվածները ծածկված են կոր մակերևույթով:

Հատակ

Համոզվեք, որ.

- Հատակին չկան գորգեր, իսկ դրանց առկայության դեպքում ամուր ամրացված են հատակին՝ հատկապես ծայրերում, և չեն խոչընդոտում անվասայլակով անձանց տեղաշարժումը:

- Էմալապատ և մարմարե սալիկներ չեն օգտագործվում:
- Հատակի համար օգտագործված սալիկները միագույն են:
- Դպրոցի ամբողջ տարածքում օգտագործված է չսահող հատակ՝ հատկապես աջակցող սարքերից օգտվող երեխաների անվտանգությունից ելնելով:

Լուսավորում

Համոզվեք, որ.

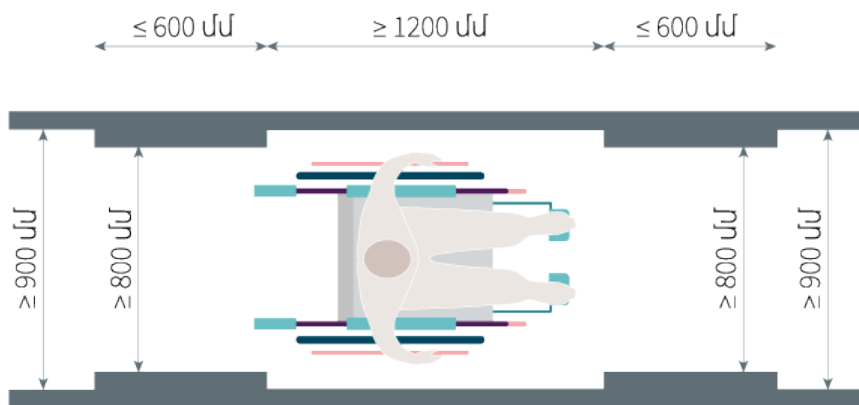
- Բոլոր դասասենյակները լավ լուսավորված են (300-500 լյուքս) և ապահովում են բավարար լուսավորություն կարդալու համար:

- Սանհանգույցները, աստիճանավանդակները և միջանցքներն ունեն բավարար լուսավորություն (100-150 լյուքս):

- Չեն օգտագործված սպիտակ լույս ունեցող լույսի բաց աղբյուրներ, քանի որ դրանք կարող են անհարմարություններ առաջացնել առտիզմ ունեցող երեխաների մոտ:

- Անջատիչները գտնվում են գետնից 800-1000 մմ բարձրության վրա:
- Անջատիչի գույնը տարբերվում է պատի գույնից, որպեսզի դրանք տեսանելի լինեն թույլ տեսողությամբ երեխաների համար:
- Բոլոր վարդակները պետք է փակված լինեն՝ երեխաների անվտանգությունից ելնելով:

- Թույլատրելի է 800 մմ լայնությամբ անցում, եթե այդ հատվածի երկարությունը չի գերազանցում 600 մմ, և առկա է առնվազն 1200 մմ երկարությամբ 900 մմ և ավելի լայնությամբ հատված:

5

Ցուցանակներ

Ցուցանակները կարևոր են բոլորի համար, բայց դրանք հատկապես կարևոր են տեսողության, մտավոր և լսողության խնդիրներ ունեցող երեխաների համար, որպեսզի նրանք դպրոցի տարածքում հնարավորինս ազատ և անարգել շարժվեն: Այսպիսի աշակերտների համար դրանց բացակայությունը կարող է առաջացնել շփոթություն և հանգեցնել ապակողմնորոշման:

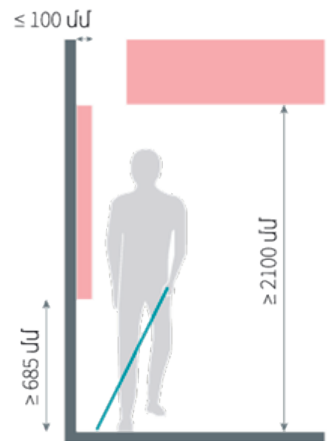
ՀԱՎԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Համոզվեք, որ.

- Արտաքին ցուցանակները գտնվում են գետնից 2200 մմ բարձրության վրա:
- Դպրոցական բոլոր հարմարությունների համար, այդ թվում՝ դասարաններ, ճաշարան, գրադարան, առկա են ցուցանակներ: Նախընտրելի է, որ դրանք լինեն և՛ տեքստային, և՛ պատկերային տարբերակներով: Առևտրի գրքերը, որոշ երեխաներ ավելի հեշտ են ընկալում պատկերային ցուցանակները:
- Պատկերային ցուցանակներում օգտագործված են այնպիսի պատկերներ, որոնք պարզ են, հեշտ ընկալելի և հասկանալի: Օրինակ՝ ծորակ՝ խմելու ջրի համար, գրքեր՝ գրադարանի և այլն:
- Ցուցանակներում օգտագործված են կոնտրաստային գույներ, որպեսզի ավելի տեսանելի լինեն:
- Բազմափայտ դպրոցներում հարկի հատակագիծը տեղադրված է գլխավոր մուտքի, վերելակների և աստիճանների մոտ:
- Յուրաքանչյուր հարկում առկա է հարկը մատնանշող ցուցանակ:
- Լուսավորությունը բավարար է ցուցանակների լիարժեք տեսանելիության համար:
- Դպրոցի մատչելի բոլոր վայրերը ունեն մատչելիության միջազգային նշանը պատկերող ցուցանակ:

Նորմեր և առանձնահատկություններ

- Ցուցանակների մակերևույթը չպետք է անդրադարձող լինի:
- Լուսավորվող ցուցանակներում չպետք է օգտագործել կարմիր տեքստ՝ մուգ ետնապատկերի վրա:
- Ցուցանակներում պետք է օգտագործել խոշոր տառաչափ, հասկանալի և պարզ տառատեսակ:
- Տեքստի, պատկերների և դրանց ետնապատկերի միջև պետք է ունենալ մեծ գուևային կոնտրաստ:
- Ցուցանակները, որոնք նախատեսված են 6-14 տարեկան երեխաների համար, պետք է լինեն գետնից 1000 մմ, 14 տարեկանից բարձր երեխաների համար՝ 1400-1600 մմ բարձրության վրա: Դռների հարևանությամբ գտնվող բրայլյան ցուցանակները պետք է լինեն դռան բռնակի կողմը:
- Ցուցանակները պետք է լինեն և՛ տեքստային, և՛ պատկերային, ինչպես նաև ունենան բրայլյան տարբերակ, քանի որ տեսողության խնդիր ունեցող ոչ բոլոր երեխաները կարող են կարդալ բրայլի միջոցով:
- Հարկավոր է համոզվել, որ ցուցանակները չեն խանգառում մարդկային տեղաշարժին և հեշտ ընկալելի են բոլորի կողմից:

Դռներ և պատուհաններ

Դասասենյակների և այլ վայրերի դռները կարող են լինել նեղ և անհարմար՝ արգելք հանդիսանալով ազատ տեղաշարժման համար: Այս դեպքում հատկապես խոցելի են սայլակից և աջակցող այլ սարքերից օգտվողները: Հարկ է ուշադրություն դարձնել նաև դռան բռնակի ձևին և բարձրությանը, ինչը նույնպես կարող է խոչընդոտներ ստեղծել:

Բնական լույսի չափից ավելի պայծառությունը, դրա անդրադարձումը և շողացող առարկաները խոչընդոտներ են ստեղծում թույլ տեսողությամբ երեխաների համար: Պատուհանների ճաղավանդակի բացակայության դեպքում դրանք կարող են վտանգ հանդիսանալ նաև աուտիզմ ունեցող երեխաների համար, քանի որ նրանց մի մասը հակված է մազլցելու և ցատկելու:

ՀԱՎԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

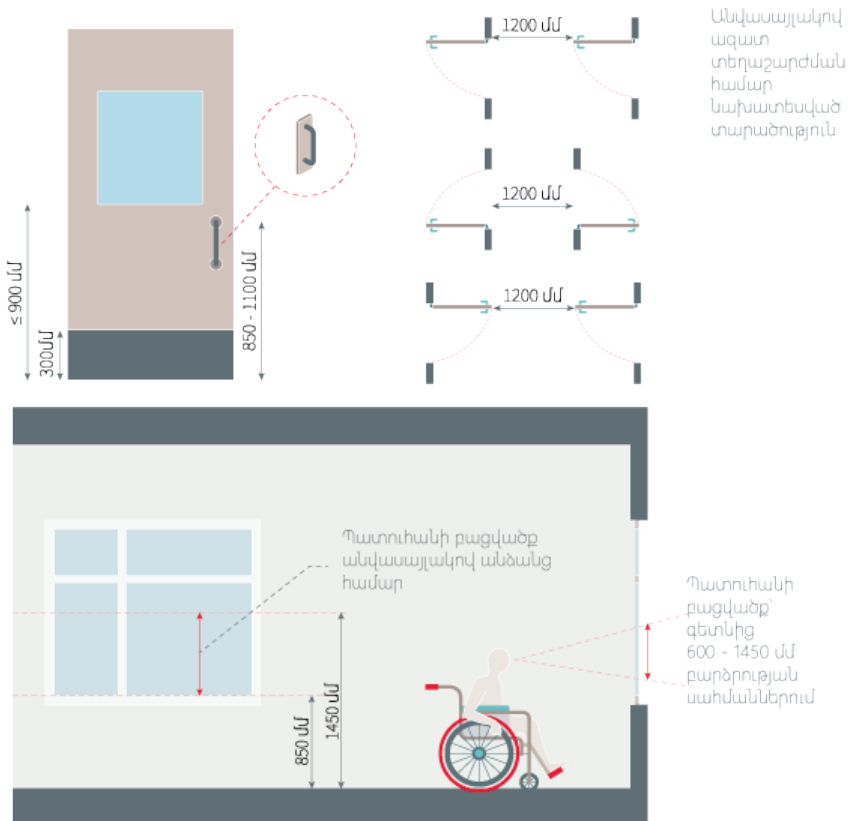
Համոզվեք, որ.

- Բոլոր դռների բացվածքի նվազագույն լայնությունը 900 մմ է:
- Դռներն ունեն գլանային D-աձև բռնակ, որը տեղադրված է գետնից 850 – 1100 մմ բարձրության վրա:
- Դռների գույնը կոնտրաստային է պատերի գույնի նկատմամբ, և բացվում են ամենաշատը 2,24 կգ-ին համարժեք ուժ կիրառելիս:
- Դռան ստորին հատվածը ունի 300 մմ բարձրությամբ պաշտպանիչ մետաղական գոտի՝ անվասայլակի անիվներից և այլ վնասվածքներից պաշտպանելու համար:
- Դռների թափանցիկ հատվածի ստորին հատվածի բարձրությունը հատակից առավելագույնը 900 մմ է, եթե նախատեսված է տեսանելի լինելու համար:
- Դռները պետք է բացվեն տարիանման ուղղությամբ կամ լինեն երկկողմանի՝ ապահովելով շարժում երկու ուղղությամբ:
- Ավտոմատացված դռների դեպքում դռան բացման կոճակը պետք է լինի առավելագույնը 1000 մմ, որպեսզի մատչելի լինի երեխաների համար:
- Պատուհանները չեն բացվում դեպի միջանցք և չեն խոչընդոտում երեխաների ազատ տեղաշարժը:
- Բնական լույսից շողացող առարկաների փայլը նվազեցվում է վարագույրների և շերտավարագույրների միջոցով:

Նորմեր և առանձնահատկություններ

Դռներ և պատուհաններ

- Պատուհանները պետք է լինեն գետնից 600 – 1450 մմ բարձրության սահմաններում, ինչը նստած երեխային թույլ կտա տեսնել պատուհանից դուրս:
- Պատուհանի բացված պետք է լինի գետնից 900 – 1000 մմ բարձրության վրա: Դրանք պետք է լինեն հեշտ օգտագործվող և մեծ ուժի գործադրում չպահանջեն:

Հանդիսատեսային դահլիճ և հանդերձարան

Հանդիսատեսային դահլիճներում հաճախ առկա չեն անվասայլակով անձանց համար նախատեսված տեղեր: Երբեմն առանձնացվում են նման տեղեր, սակայն դրանք լինում են ոչ մատչելի և անհարմար: Կարևոր է ապահովել ոչ միայն անվասայլակով անձանց համար նախատեսված տեղեր, այլ համոզվել, որ հիմնական մուտքից դեպի այդ տեղերը տանող անցումները հարմարավետ են և մատչելի:

Հանդերձարաններում նստատեղերը, պահարանները և կախիչները կարող են լինել ոչ մատչելի: Կախիչները և պահարանները հաճախ լինում են թույլատրելի սահմանից բարձր, ինչի հետևանքով կարճահասակ և անվասայլակով անձիք չեն կարողանում օգտվել դրանցից:

ՀԱՎԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Հանդիսատեսային դահլիճ

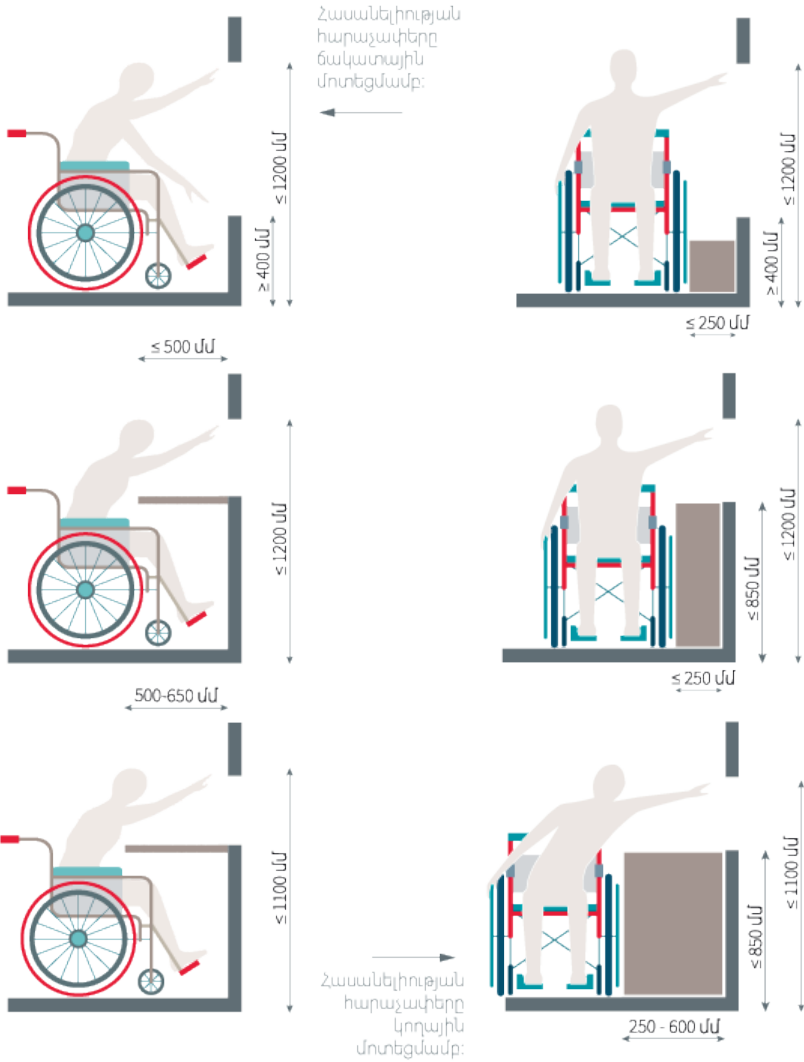
Համոզվեք, որ.

- Դահլիճում առկա են անվասայլակով հանդիսատեսի համար նախատեսված ազատ տարածություններ՝ յուրաքանչյուր անվասայլակի համար 900 մմ լայնությամբ: Դրանց դիմացից և հետևից մոտեցման դեպքում պետք է ապահովել 1200 մմ երկարություն, իսկ կողքից մոտեցման դեպքում՝ 1500 մմ:
- Բոլոր մատչելի նստատեղերը հասանելի են առանց մյուս անվասայլակների համար նախատեսված նստատեղերը հատելու:
- Բեմը և դահլիճի Էկրանը տեսանելի են անվասայլակով հանդիսատեսի համար այն դեպքում, երբ նրա դիմաց այլ նստատեղեր կան:

Հանդերձարան

Համոզվեք, որ.

- Մատչելի հանդերձարաններում մեկուսացվածության աստիճանը չի գիջում մնացած հանդերձարանների մեկուսացման աստիճանը:
- Հանդերձարաններում նստարանների բարձրությունը համապատասխանում է անվասայլակի բարձրությանը՝ 430 - 485 մմ: Անվասայլակի բարձրությունից բարձր նստարանները թույլատրելի են, եթե նախատեսված են անվասայլակով երեխաների համար:
- Նստարանների լայնությունը 500-600 մմ է:
- Հանդերձարանում առկա ազատ տարածությունը բավարար է անվասայլակի պտույտի համար:
- Հանդերձարանի կախիչները գտնվում են մեծահասակների համար ամենաբարձրը 1200 մմ և երեխաների համար՝ 1000 մմ բարձրության վրա:
- Դարակները գտնվում են գետնից 1000-1200 մմ բարձրության վրա:

8

Դասասենյակներ

Որոշ դասարաններում գրասեղանները և նստարանները կարող են խոչընդոտել հաշմանդամություն ունեցող երեխաների ուսման ընթացքը: Կարևոր է հաշվի առնել այն հանգամանքը, որ սեղանները և նստարանները պետք է հարմարավետ լինեն բոլորի համար, այդ թվում՝ աջակցող տեխնոլոգիաներ օգտագործող երեխաների համար:

Բարձր տեղադրված լինելու պատճառով գրատախտակը կարող է անմատչելի լինել անվասայլակով և կարճահասակ երեխաների համար: Հնարավոր է նաև այնպիսի դեպք, երբ գրատախտակը ամբողջությամբ մատչելի չէ նաև ուսուցչի համար:

ՀԱՎԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Համոզվեք, որ.

- Դասասենյակներում պահպանված են ձայնամեկուսացման նորմերը, և մի դասարանի դասի աղմուկը չի լսվում մյուսում:
- Դասաժամերը և այլ տեղեկատվական վահանակները առկա են և՛ տեքստային, և՛ պատկերային տարբերակներով, ինչը կարևոր է հատկապես աուտիզմ ունեցող երեխաների համար:
- Բազմահարկ դպրոցներում հենաշարժական խնդիրներ ունեցող երեխաների համար նախատեսված բոլոր դասասենյակները և դպրոցական հարմարությունները գտնվում են առաջին հարկում, կամ մյուս հարկերը մատչելի են թեքահարթակներով և վերելակներով:
- Գրատախտակի հիմնական գույնը կանաչն է, այլ ոչ սևը, քանի որ այն ավելի հեշտ է ընկալվում թույլ տեսողությամբ երեխաների կողմից:
- Գրատախտակի ստորին հատվածի բարձրությունը գետնից 500 մմ է:

Նստարաններ և սեղաններ

Համոզվեք, որ.

- Մի գրասեղանը չի օգտագործվում 3-ից ավելի աշակերտների կողմից:
- Գրասեղանների բարձրությունը և լայնությունը բավարար են անվասայլակով երեխաների կողմից օգտվելու համար:
- Գրասեղանների մակերևույթը պատված է չոդացող բաց երանգի նյութով:
- Նստարանների մի մասը (կամ բոլորը) ամրացված չեն գրասեղաններին, որպեսզի երեխաները կարողանան ազատ տեղաշարժվել և օգտվել սեղանից:
- Գրասեղանների և նստարանների գոնե մի մասի բարձրությունը կառավարելի է՝ կախված երեխայի հասակից:
- Յուրաքանչյուր գրասեղանին կից առկա է դպրոցական պայուսակի պահման համար նախատեսված կախիչ կամ դարակ:

Նորմեր և առանձնահատկություններ

- Գրասեղանների բարձրությունը չպետք է լինի 800 մմ-ից ավելի, իսկ ծնկների համար նախատեսված հատվածի բարձրությունը՝ 650-680 մմ, խորությունը՝ 280-300 մմ, ինչը թույլ կտա անարգել օգտագործել գրասեղանը անվասայլակով երեխայի կողմից:
- Գրասեղանների շուրջը պետք է լինի 1200 x 800 մմ ազատ տարածք անվասայլակով անարգել տեղաշարժվելու համար:
- Գրասեղաններին ամրացված նստարանների դեպքում դրանց միջև պետք է թողնել առնվազն 450 մմ հեռավորություն:
- Տարրական դասարաններում նստարանի բարձրությունը պետք է լինի 450 մմ կամ ավելի ցածր:

Ծորակներ և զուգարաններ

Բարձր տեղադրված խմելու ջրի ծորակները մատչելի չեն անվասայլակով և ցածրահասակ երեխաների համար: Աջակցող այլ սարքերից օգտվող երեխաների համար նույնպես դրանք կարող են անմատչելի լինել:

Չուգարանների փոքր խցերը, նեղ դռները և զուգարանակոնքի բացակայությունը սանհանգույցները դարձնում են անմատչելի հենաշարժական խնդիրներ ունեցող երեխաների համար: Մատչելի զուգարանները պետք է ունենան զուգարանակոնք, բռնակներ և ընդարձակ խցիկ անվասայլակի ամբողջական պտույտ ապահովելու համար: Այս ամենը հաճախ բացակայում են դպրոցների մեծ մասում՝ դարձնելով սանիտարական այս կարևոր հանգույցը անմատչելի աշակերտների համար:

ՀԱՎԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Խմելու ջրի ծորակներ

Համոզվեք, որ.

- Ծորակները պտուտակավոր չեն:
- Շարժունակության սարքերից օգտվող երեխաների համար առանձնացված է ավելի ցածր լվացարան:
- Առկա են խմելու ջրի ցուցանակներ:

Նորմեր և առանձնահատկություններ

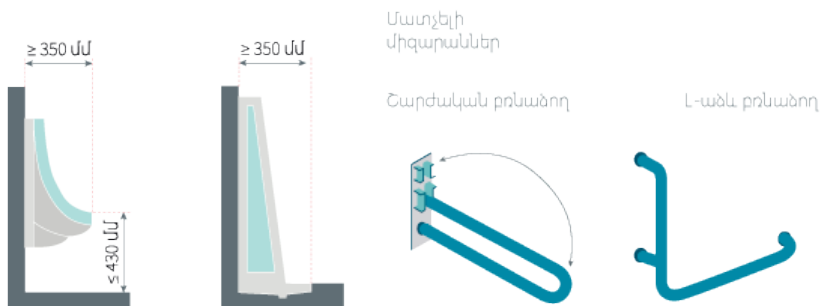
- Խմելու ջրի ծորակները պետք է ունենան լվացարաններ և երկու փական, որոնցից մեկը պետք է լինի 400 մմ, մյուսը՝ 800 մմ բարձրության վրա:
- Լվացարանի չափսերը պետք է լինեն 520 x 410 մմ: Կախված լինելու դեպքում վերին հատվածի բարձրությունը գետնից պետք է լինի 700-800 մմ, իսկ ծնկների համար պետք է նախատեսված լինի առնվազն 760 մմ լայնությամբ, 200 մմ խորությամբ և 650-680 մմ բարձրությամբ տարածություն: Այս ամենը թույլ կտա շարժունակության սարքերից օգտվող երեխաներին հանգիստ օգտվել լվացարանից:
- Ջրահեռացման անցքի տրամագիծը չպետք է գերազանցի 10 մմ-ը: Այն հարկավոր է փակել:

Չուզարաններ

Համոզվեք, որ.

- Չուզարանները կահավորված են զուգարանակոնքով և ստանդարտներին համապատասխան բռնակներով: Համապատասխան բռնակների և մատչելիության այլ գործիքների կիրառման դեպքերում երբեմն թույլատրելի է նաև արևելյան զուգարանների օգտագործումը:
- Մատչելի զուգարանների խցերը գտնվում են հիմնական սանհանգույցում՝ մյուս խցերի հարևանությամբ:
- Լվացարանների և միզարանների դիմաց, ինչպես նաև զուգարանի մուտքից 300 մմ հեռավորության վրա տեղադրված են տակտիլ սալիկներ:
- Չուզարանակոնքի գույնը տարբերվում է սալիկների և պատերի գույնից, որպեսզի թույլ տեսողությամբ երեխաները հեշտությամբ տարբերեն այն:
- Աղջիկների և տղաների համար առանձնացված մատչելի զուգարանների թվերը հավասար են կամ առկա են ունիվերսալ անհատական զուգարաններ:
- Ցուցանակները հեշտությամբ տարբերակում են աղջիկների և տղաների սանհանգույցները:
- Միզարանները հասանելի են առանց հատակից որևէ աստիճան բարձրանալու:
- Միզարանների ստորին հասանելի հատվածը գետնից մինչև 430 մմ բարձրության վրա է:

- Բոլոր զուգարաններն ապահովված են ահազանգի երկու կոճակներով՝ գետնից 300 մմ և 900 մմ բարձրության վրա:

Նորմեր և առանձնահատկություններ

- Մատչելի զուգարանախցերում հատակի համար հարկավոր է ապահովել 2000 x 2200 մմ մակերես, 900 մմ լայնությամբ դեպի դուրս բացվող դուռ, անկյունում՝ լվացարան, որի ստորին հատվածի բարձրությունը գետնից պետք է լինի 650-680 մմ, իսկ վերին հատվածինը՝ 700-800 մմ:

- Հենաշարժական խնդիրներ ունեցող երեխաների համար անվասայլակից զուգարանակոնք տեղափոխվելու համար զուգարանակոնքին կից հարկավոր է տեղադրել Ս-աձև և Լ-աձև բռնածողեր:

Արևելյան զուգարանախցեր

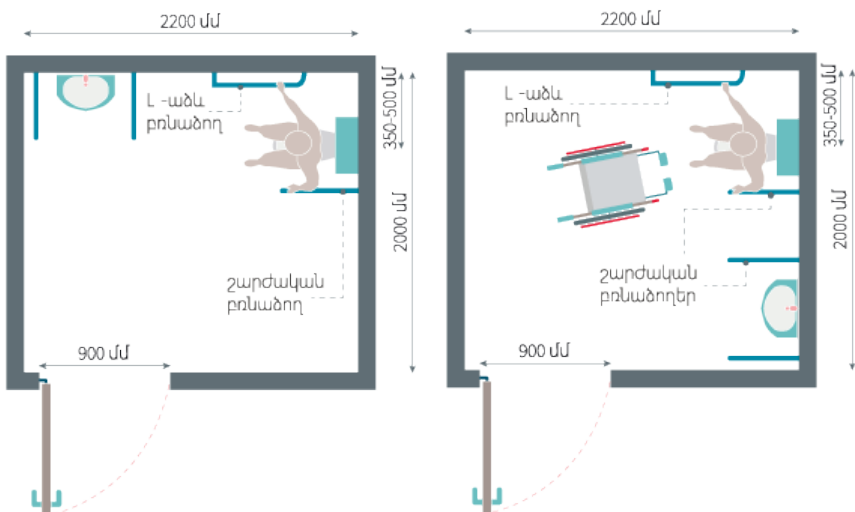
- Առանց զուգարանակոնքի (արևելյան) զուգարանի խուցը պետք է լինի 1200 x 1200 մմ չափսերի:

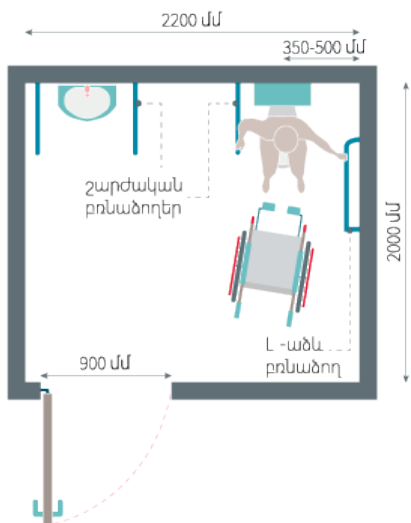
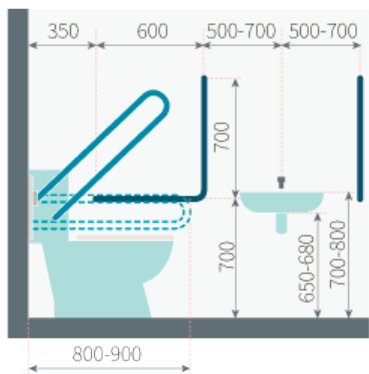
- Մատչելի խցերում կքանստելու և կանգնելու համար հարկավոր է ապահովել տարբեր բռնածողեր: Հենաշարժական խնդիրներ ունեցող երեխաների համար հարկավոր է ապահովել ուղղաձիգ բռնածողեր:

- Հավասարակշռման համար հարկավոր է ապահովել նաև հորիզոնական բռնածողեր:

- Դռան բռնակը և փականը հարկավոր է տեղադրել երկու մակարդակներում՝ գետնից 300 մմ և 800 մմ բարձրության վրա:

Անվասայլակից զուգարանակոնք տեղափոխվելու համար հնարավոր է երեք տարբերակ՝ դիմացից, զուգահեռ և անկյունագծով: Ստորև բերված հատակագծերում ներկայացված են բոլոր հավանական լուծումները՝ կախված տեղափոխման ձևից:

Նշումների համար

«Հաշմանդամություն և Ներառական զարգացում»
հասարակական կազմակերպություն

Հասցե՝ ՀՀ, Երևան 0009, Կորյունի 19ա, 5-րդ հարկ
Հեռախոս՝ +374 77 40 03 50

Էլ. փոստ՝ didarmenia@gmail.com

Կայք՝ www.didarmenia.am